

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Македонија

Воронешки државен универзитет
Русија

Универзитет имени Гоце Делчева, г. Штип
Македонија

Воронежский государственный университет
Россия

Goce Delcev University in Stip
Macedonia

Voronezh State University
Russia

Прва меѓународна научна конференција

Первая международная научная конференция

First International Scientific Conference

ФИЛКО FILKO

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ

PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
СБОРНИК СТАТЕЙ
CONFERENCE PROCEEDINGS

18-19 март 2016 / 18-19 марта 2016 / 18-19 March 2016

Штип

Штип

Stip

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип Македонија	Воронешки државен универзитет Русија
Универзитет имени Гоце Делчева, г. Штип Македонија	Воронежский государственный университет Россия
Goce Delcev University in Stip Macedonia	Voronezh State University Russia

Прва меѓународна научна конференција Первая международная научная конференция

First International Scientific Conference

Ф И Л К О F I L K O

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ
PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
СБОРНИК СТАТЕЙ
CONFERENCE PROCEEDINGS

18-19 март 2016 / 18-19 марта 2016 / 18-19 March 2016
Штип Штип Stip

ОРГАНИЗАЦИСКИ КОМИТЕТ

Драгана Кузмановска, Филолошки факултет при УГД
Олга А. Бердникова, Филолошки факултет при ВГУ
Светлана Јакимовска, Филолошки факултет при УГД
Татјана А. Тернова, Филолошки факултет при ВГУ
Виолета Димова, Филолошки факултет при УГД
Генадиј Ф. Ковалов, Филолошки факултет при ВГУ
Лариса В. Рибачева, Филолошки факултет при ВГУ
Костадин Голаков, Филолошки факултет при УГД

МЕЃУНАРОДЕН ПРОГРАМСКИ КОМИТЕТ

Виолета Димова (Македонија)
Марија Кусевска (Македонија)
Ева Ѓорѓиевска (Македонија)
Даниела Коцева (Македонија)
Силвана Симоска (Македонија)
Софија Заболотнаја (Русија)
Лариса В. Рибачева (Русија)
Татјана А. Тернова (Русија)
Волфганг Моч (Германија)
Габриела Б. Клајн (Италија)
Карин Руке-Брутен (Франција)
Танван Тонтат (Франција)
Јулиа Дончева, (Бугарија)
Нецати Демир, (Турција)
Зеки Ѓурел, (Турција)
Ахмед Ѓуншен (Турција)
Олег Н. Фенчук (Белорусија)
Данијела Костадиновиќ (Србија)
Тамара Валчиќ- Булиќ (Србија)
Селена Станковиќ (Србија)
Реа Лујиќ (Хрватска)
Биљана Мариќ (Босна и Херцеговина)
Душко Певуља (БиХ)

Технички секретар
Татјана Уланска
Марија Тодорова

Главен и одговорен уредник

Драгана Кузмановска

Јазично уредување

Даница Атанасовска-Гаврилова (македонски јазик)

Софија Заболотнаја (руски јазик)

Биљана Иванова (англиски јазик)

Техничко уредување

Костадин Голаков

Славе Димитров

Адреса на организацискиот комитет:

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип

Филолошки факултет

ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А

Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македонија

Воронешки државен универзитет

Филолошки факултет

г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Русија

Е-пошта: filko.conference@gmail.com

Веб-страница: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/fe>

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје

316.7(062)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција филологија, култура и образование
(1; 2016 ; Штип)

Зборник на трудови / Прва меѓународна научна конференција
филологија, култура и образование, 18-19 март 2016, Штип = Сборник
статей / Первая международная научная конференц, 18-19 марта
2016, Штип = Conference proceedings / First International Scientific
Conference, 18-19 March 2016, Stip. - Штип : Универзитет “Гоце
Делчев”, 2016. - 1119 стр. ; 21 см

Трудови на мак., рус. и англ. јазик. - Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-244-308-9

1. Насп. ств. насл. - I. Международная научная конференц
(1; 2016 ; Штип) види Меѓународна научна конференција филологија,
култура и образование (1 ; 2016 ; Штип). - II. First International
Scientific Conference (1 ; 2016 ; Схтип) види Меѓународна научна
конференција филологија, култура и образование (1 ; 2016 ; Штип)

а) Културологија - Собори

COBISS.MK-ID 101960202

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Драгана Кузмановска, Филологический факультет при УГД
Ольга А. Бердникова, Филологический факультет при ВГУ
Светлана Якимовска, Филологический факультет при УГД
Татьяна А. Тернова, Филологический факультет при ВГУ
Виолета Димова, Филологический факультет при УГД
Геннадий Ф. Ковалев, Филологический факультет при ВГУ
Лариса В. Рыбачева, Филологический факультет при ВГУ
Костадин Голаков, Филологический факультет при УГД

МЕЖДУНАРОДНАЯ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Виолета Димова (Македония)
Мария Кусевска (Македония)
Ева Гёргиевска (Македония)
Даниела Коцева (Македония)
Силвана Симоска (Македония)
Софья Заболотная (Россия)
Лариса В. Рыбачева (Россия)
Татьяна А. Тернова (Россия)
Волфганг Моч (Германия)
Габриелла Б. Клейн (Италия)
Карин Рукэ-Брутэн (Франция)
Танван Тонтат (Франция)
Юлиа Дончева (Болгария)
Неджати Демир (Турция)
Зеки Гюрел (Турция)
Ахмед Гюншен (Турция)
Олег Н. Фенчук (Беларусь)
Даниела Костадинович (Сербия)
Тамара Валчич- Булич (Сербия)
Селена Станкович (Сербия)
Реа Луйич (Хорватия)
Биляна Марич (Босния и Херцеговина)
Душко Певуля (Босния и Херцеговина)

Ученый секретарь

Татьяна Уланска
Мария Тодорова

Главный редактор
Драгана Кузмановска

Языковая редакция
Даница Атанасовска-Гаврилова (македонский язык)
Софья Заболотная (русский язык)
Биляна Иванова (английский язык)

Техническое редактирование
Костадин Голаков
Славе Димитров

Адрес организационного комитета
Университет им. Гоце Делчева – Штип
Филологический факультет
ул. „Крсте Мисирков“ д. 10-А
Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македония

Воронежский государственный университет
Филологический факультет
г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Россия
Э-почта: filko.conference@gmail.com
Веб-сайт: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

EDITORIAL STAFF

Dragana Kuzmanovska, Faculty of Philology, UGD
Olga A. Berdnikova, Faculty of Philology, VGU
Svetlana Jakimovska, Faculty of Philology, UGD
Tatyana A. Ternova, Faculty of Philology, VGU
Violeta Dimova, Faculty of Philology, UGD
Genadiy F. Kovalyov, Faculty of Philology, VGU
Larisa V. Rybatcheva, Faculty of Philology, VGU
Kostadin Golakov, Faculty of Philology, UGD

INTERNATIONAL EDITORIAL BOARD

Violeta Dimova (Macedonia)
Marija Kusevska (Macedonia)
Eva Gjorgjievska (Macedonia)
Daniela Koceva (Macedonia)
Silvana Simoska (Macedonia)
Sofya Zabolotnaya (Russia)
Larisa V. Rybatcheva (Russia)
Tatyana A. Ternova (Russia)
Wolfgang Motch (Germany)
Gabriella B. Klein (Italy)
Karine Rouquet-Brutin (France)
That Thanh-Vân Ton (France)
Yulia Doncheva (Bulgaria)
Necati Demir (Turkey)
Zeki Gurel (Turkey)
Ahmed Gunshen (Turkey)
Oleg N. Fenchuk (Belarus)
Danijela Kostadinovic (Serbia)
Tamara Valchic-Bulic (Serbia)
Selena Stankovic (Serbia)
Rea Lujic (Croatia)
Biljana Maric (Bosnia and Herzegovina)
Dushko Pevulja (Bosnia and Herzegovina)

Conference secretary

Tatjana Ulanska
Marija Todorova

Editor in Chief

Dragana Kuzmanovska

Language editor

Danica Atanasovska-Gavrilova (Macedonian)

Sofya Zabolotnaya (Russian)

Biljana Ivanova (English)

Address of the Organizational Committee

Goce Delcev University - Stip

Faulty of Philology

Krste Misirkov St. 10-A

PO Box 201, Stip - 2000, Republic of Macedonia

Voronezh State University

Faculty of Philology

10 pl. Lenina, Voronezh, 394006, Russia

E-mail: filko.conference@gmail.com

Web-site: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

СОДРЖИНА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

1. Andonova Albena - FORMATION OF COMMUNICATIVE COMPETENCE AT WORK IN A SMALL GROUP.....	17
2. Асимопулос Панайиотис - УМЕНЬШИТЕЛЬНЫЕ СУФФИКСЫ: СОПОСТАВИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ МОРФОСЕМАНТИЧЕСКИХ ОСОБЕННОСТЕЙ В СОВРЕМЕННОМ ГРЕЧЕСКОМ, РУССКОМ И СЕРБСКОМ ЯЗЫКАХ	23
3. Vabic – Vjelic Olgica - APPLICATION OF POETRY WORKSHOPS IN KINDERGARTEN	33
4. Басовска Мери, Ивановска Билјана - НАЧИНИ НА ИЗРАЗУВАЊЕ НА ГОВОРНИОТ ЧИН БАРАЊЕ ВО ЈАЗИЧНИОТ ПАР ГЕРМАНСКИ – МАКЕДОНСКИ	41
5. Белчев Толе, Младеноски Ранко - МЕТАЛИТЕРАТУРНИТЕ СЕГМЕНТИ ВО „ТЕАТАРСКИ РОМАН“ НА БУЛГАКОВ И ВО „ВЕШТИЦА“ НА АНДОНОВСКИ	51
6. Бердникова Ольга - НОВЫЕ РЕАЛИСТЫ» В СОВРЕМЕННОЙ РУССКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ	61
7. Бизоев Никола - ВАЛОРИЗАЦИЈА НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО ВО ИСТОЧНА МАКЕДОНИЈА	71
8. Бијелиќ Бисера – ИМАГОЛОШКИТЕ СЛИКИ ЗА ИСТОКОТ И ЗАПАДОТ ВО ДРАМИТЕ НА ДЕЈАН ДУКОВСКИ И ГОРАН СТЕФАНОВСКИ	81
9. Божиновски Александар, Методијески Дејан - ИНФОРМАЦИОНИТЕ СИСТЕМИ ЗА ПРИВАТНО СМЕСТУВАЊЕ КАКО ФАКТОР ЗА КУЛТУРНОТО ЗНАЧЕЊЕ НА ТУРИЗМОТ	93
10. Величковска Родна - КУЛТУРНА СОРАБОТКА МЕЃУ РУСИЈА И МАКЕДОНИЈА ИЗРАЗЕНА ПРЕКУ ЗАПОЗНАВАЊЕ НА КУЛТУРНИТЕ ВРЕДНОСТИ НА ОБРЕДНО-ПЕЈАЧКИТЕ ЖАНРОВИ	101
11. Веновска-Антевска Снежана - ПРАГМАТСКО-КОГНИТИВНИОТ АСПЕКТ НА ЛЕКСИЧКОСЕМАНТИЧКИТЕ КАРАКТЕРИСТИКИ ЗА ИЗРАЗУВАЊЕ НА МОДАЛНОСТА ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК	111
12. Власова Марина - ЭЛЕМЕНТЫ СОКРАТИЧЕСКОГО ДИАЛОГА В ФИЛЬМЕ ДЖИМА ДЖАРМУША «КОФЕ И СИГАРЕТЫ»	119
13. Гилова Лидија - ЕВАЛУАЦИЈА НА РАБОТАТА НА УЧИЛИШТЕТО ВО ПОДРАЧЈЕТО – ПОЛОЖБА НА УЧЕНИЦИТЕ	125
14. Грачева Жанна – МАРКЕМАЛОГИЈА И ОПРЕДЕЛЕНИЕ АВТОРСТВА ТЕКСТА	135
15. Грујовска Сашка - NOMINA AGENTIS ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК	141

16. Ghentulescu Raluca - METAPHORS IN TECHNICAL-SCIENTIFIC TEXTS	147
17. Demir Necati - PETROGLYPHS AS A SOURCE OF URAL-ALTAIC PEOPLE'S LANGUAGE, HISTORY AND CULTURE	155
18. Денкова Јованка - АНИМАЛИЗМОТ КАКО ТЕМА ВО КНИЖЕВНОСТА ЗА ДЕЦА	163
19. Дѳгтева Јрославна - ЧУЖОЈ ВЗГЛЯД КАК МЕЖДИСЦИПЛИНАРНАЯ ПРОБЛЕМА	171
20. Димова Виолета - РЕЦЕПЦИЈАТА НА РУСКИТЕ ПИСАТЕЛИ ВО НАСТАВАТА ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК И ЛИТЕРАТУРА	179
21. Dimova Mariya, Milcheva Hristina - THE TRAINING OF GERIATRIC SPECIALISTS IN MEDICAL COLLEGE AT TRAKIA UNIVERSITY, STARA ZAGORA, BULGARIA - IMPORTANT TOOL OF SOCIAL POLICY FOR ACHIEVING BETTER QUALITY OF LIFE FOR OLD PEOPLE	185
22. Донеv Драган – ПРОБЛЕМИ СО ПРИБЕЛЕЖУВАЊЕ НА СТУДЕНТИТЕ ПРИ КОНСЕКУТИВНО ТОЛКУВАЊЕ	191
23. Ѓорѓиева Димова Марија – НАРАТИВНИ ХИЈАЗМИ: КНИЖЕВНОСТА КАКО ИСТОРИЈА, ИСТОРИЈАТА КАКО КНИЖЕВНОСТ	199
24. Ѓорѓиевска Ева, Маролова Даринка - КРИЗАТА НА ИСТОРИЈАТА И НА КНИЖЕВНИОТ ЛИК ВО РОМАНОТ „ЧОВЕК БЕЗ СВОЈСТВА“ НА РОБЕРТ МУЗИЛ	209
25. Заболотная Софђа - ИМЯ КАК ХРОНОТОП: О КЛЮЧЕВЫХ ТОЧКАХ ПОНИМАНИЯ ТЕКСТА	217
26. Зайналова Лариса - СОХРАНЕНИЕ ОСОБЕННОСТЕЙ ЭКСПРЕССИВНОГО СИНТАКСИСА С. ДАЛИ В ПЕРЕВОДНОЙ ЛИТЕРАТУРЕ (НА ПРИМЕРЕ ПРОИЗВЕДЕНИЙ С. ДАЛИ).....	225
27. Зарецкая Виктория - КОНЦЕПТ МЕССИИ В СОВРЕМЕННОЙ РУССКОЙ ПРОЗЕ (НА МАТЕРИАЛЕ РОМАНА Д. РУБИНОЙ «ВОТ ИДЕТ МЕССИЯ!»)	231
28. Ivanova Biljana, Kuzmanovska Dragana, Kirova Snezana - PREFIX NEGATION IN ENGLISH, GERMAN, AND MACEDONIAN LANGUAGE IN THE TEACHING PROCESS - ANALYSIS OF EXPLICIT LEXICAL PREFIX NEGATIONS	237
29. Ивановска Билјана, Кусевска Марија, Даскаловска Нина - ГОВОРНИОТ ЧИН БАРАЊЕ И МОДАЛНОСТА КАКО НЕГОВА КАРАКТЕРИСТИКА ВО МЕЃУЈАЗИКОТ НА МАКЕДОНСКИТЕ ИЗУЧУВАЧИ ПО СТРАНСКИ ЈАЗИК	247
30. Ивановска Лела - УЛОГАТА НА СТУДЕНТИТЕ ВО ПРОЦЕСОТ НА ЕВАЛВАЦИЈА НА НАСТАВНИОТ КАДАР	255
31. Игнатовска – Димитрова Христина – КУЛТУРНА МЕДИЈАЦИЈА ВО ПРОЦЕСОТ НА АФИРМАЦИЈА НА ЕВРОПСКИОТ, РЕЛИГИСКИ ИДЕНТИТЕТ	263
32. Iliev Krste, Pop-Zarjeva Natalija - THEMATIC AND TEXTUAL COMPARISON OF THE TRAGEDIES HAMLET BY WILLIAM SHAKESPEARE AND ANTIGONE BY SOPHOCLES.....	275

33. Иљина Татьяна - ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СЛУЖЕБНЫХ СЛОВ В РУССКИХ И АНГЛИЙСКИХ СЛОЖНОПОДЧИНЕННЫХ ПРЕДЛОЖЕНИЯХ: ТРУДНОСТИ ПЕРЕВОДА	283
34. Iskrev Dimitar - KEY CHARACTERISTICS OF SUCCESSFUL EDUCATIONAL COUNSELING OF SCHOOL'S CLASS.....	291
35. Jakimovska Svetlana - ON TRANSLATION OF CHURCH-SLAVONIC ORTHODOX TERMS IN FRENCH.....	297
36. Jankova Natka, Jovcheska Silvana - THE ART OF BUSINESS ENGLISH	307
37. Јованов Јане - ПЕРСПЕКТИВИ ЗА НОВИ УЧЕБНИЦИ ПО СТРАНСКИ ЈАЗИК	315
38. Јованов Јане, Ромашевска Катерина - „ИЗГУБЕНАТА ГЕНЕРАЦИЈА“ – „ИЗГУБЕНА“ НИЗ ИСКУСТВАТА И ЗНАЧЕЊЕТО.....	323
39. Јорданов Киро, Чапова Загорка - ВЛИЈАНИЕТО НА СОЦИЈАЛНИТЕ МРЕЖИ ВРЗ НАСТАВАТА И ОДНОСОТ НАСТАВНИК – УЧЕНИК.....	333
40. Јосимовска Верица - КНИЖЕВНОСТА КАКО СВЕДОК НА ИСТОРИЈАТА	345
41. Југрева Марија - ДИСТОПИСКА ЛИТЕРАТУРА – ПРЕДВЕСНИК НА ИДНИНАТА ИЛИ САМО ТРЕНД ВО МОДЕРНАТА ЛИТЕРАТУРА.....	351
42. Караниколова-Чочоровска Луси - ЖЕНСКИОТ ИДЕНТИТЕТ И МЕНТАЛИТЕТ НА ЕДНА РУСКА И ЕДНА МАКЕДОНСКА АНА (ИЛИ: ЗА РОДОВАТА „ДРУГОСТ“ НА ТОЛСТОЕВАТА “АНА КАРЕНИНА“ И НА „АНА“ НА ЈОВАН КОТЕСКИ).....	357
43. Касаповска-Чадловска Милена - КОНСТРУКЦИИ СО АТРИБУТИВНИ ГЛАГОЛИ ВО ФРАНЦУСКИОТ ЈАЗИК И НИВНИТЕ ЕКВИВАЛЕНТИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК.....	365
44. Кеџан Ана - WAS CATHERINE EARNSHAW A VAMPIRE? A REVISITING OF WUTHERING HEIGHTS.....	377
45. Китанов Блаже, Китанова Ирена – ТАЈНАТА НА РУЖАТА ВО МАЛИОТ ПРИНЦ НА ЕГЗИПЕРИ.....	385
46. Китанова Ирена, Петрова Ѓорѓева Емилија, Мирасчиева Снежана, Коцева Даниела – ЧИТАЊЕТО И РАБОТАТА СО ТЕКСТ ВО ОДДЕЛЕНСКА НАСТАВА.....	393
47. Ковалев Геннадий - К ВОПРОСУ ОБ АВТОБИОГРАФИЗМЕ В РОМАНЕ А.С.ПУШКИНА «ЕВГЕНИЙ ОНЕГИН».....	401
48. Кожинкова Весна - КОСМОПОЛИТИЗМОТ ВО ТВОРЕШТВОТО НА КОЛБЕ И ЛАФАЗАНОВСКИ.....	409
49. Коробов-Латынцев Андрей - «СМЕРТЬ УНИВЕРСИТЕТА» РЕКОНСТРУКЦИЈА ФИЛОСОФИИ ОБРАЗОВАНИЯ ФРИДРИХА НИЦШЕ (ПО РАБОТЕ «ЛЕКЦИИ О БУДУЩНОСТИ УНИВЕРСИТЕТА»).....	417
50. Коцева Весна, Тодорова Марија, Уланска Татјана - ПРЕГЛЕД НА КРИТИЧКИТЕ ИНТЕРПРЕТАЦИИ НА КРЕШЕНОВИОТ МОДЕЛ НА УСВОЈУВАЊЕ/УЧЕЊЕ НА НЕМАЈЧИН ЈАЗИК.....	423
51. Коцева Даниела, Мирасчиева Снежана, Петрова-Ѓорѓева Емилија, Китанова Ирена - КУЛТУРА, ГЛОБАЛИЗАЦИЈА, ИДЕНТИТЕТ	431

52. Krsteva Marija - BIOGRAPHICAL FICTIONS ABOUT THE GREAT AMERICAN AUTHORS F. SCOTT FITZGERALD AND ERNEST HEMINGWAY	439
53. Кузмановска Драгана, Шекеринова Емилија - ИНФОРМАЦИСКИ И КОМУНИКАЦИСКИ ТЕХНОЛОГИИ ВО СОВРЕМЕНАТА НАСТАВА ВО СРЕДНИТЕ УЧИЛИШТА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	449
54. Kurteshi Voglushe, Gulevska Valentina - COMPARATIVE MONITORING OF BEHAVIOR OF PROBLEMATIC PUPILS IN KOSOVO AND MACEDONIA	457
55. Kyrchanoff Maksym W. - LITERATURIZING MODERNIZATIONS IN PRE- AND POST-MODERN SOCIETIES: DESTRUCTION OF ARCHAICNESS IN CONTEXTS OF INTELLECTUAL OPPOSITIONS OF BARBARISM AND CIVILIZATION CATEGORIES IN HISTORICAL TIME	463
56. Kyuchukova Sylvia - INCLUSION OF CHILDREN RAISED IN INSTITUTIONS TO THE DEVELOPMENTS IN THE SPHERE OF HEALTH BEHAVIOR.....	475
57. Лапыгина Мария – СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ЛЕКСИЧЕСКИХ СРЕДСТВ СОЗДАНИЯ ПОЛОЖИТЕЛЬНОГО ИМИДЖА ПОЛИТИКА В РУССКИХ И СЕРБСКИХ СМИ	483
58. Леонтиќ Марија - A1 и A2 ЗАЕДНИЧКИ РЕФЕРЕНТНИ РАМНИШТА НА ЗАЕДНИЧКАТА ЕВРОПСКА РЕФЕРЕНТНА РАМКА ЗА ЈАЗИЦИ И НИВНАТА ПРИМЕНА ПРИ ПОДГОТВУВАЊЕ УЧЕБНИЦИ ЗА УЧЕЊЕ ТУРСКИ ЈАЗИК ВО ТУРЦИЈА И ВО МАКЕДОНИЈА	489
59. Мајхошев Андон – ГОВОР НА ОМРАЗА ВО ТРАДИЦИОНАЛНИТЕ МЕДИУМИ ВО РМ. ПРИМЕРИ ОД РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	501
60. Макаријоска Лилјана, Ѓорѓиоска Жаклина - ЦРКОВНОСЛОВЕНСКИТЕ ЛЕКСИЧКИ ЕЛЕМЕНТИ ВО ПОЕЗИЈАТА НА МИХАИЛ РЕНЦОВ	509
61. Малинов Зоранчо - ШТИП, „ЧЕТ’РСЕ“ И УНЕСКО - КАКО ДА СЕ ИСКОРИСТИ ВПИШУВАЊЕТО НА ШТИПСКИОТ ОБИЧАЈ НА СВЕТСКАТА РЕПРЕЗЕНТАТИВНА ЛИСТА НА НЕМАТЕРИЈАЛНО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО	515
62. Мануковска Татјана – ЗИМНИЕ СВЯТКИ В С. ПЕРШИНО И СИНИЕ ЛИПЈАГИ НИЖНЕДЕВИЦКОГО РАЙОНА ВОРОНЕЖСКОЙ ОБЛАСТИ.....	523
63. Марковиќ Михајло, Новотни Соња - ЗА НЕКОИ СЛОВЕНСКИ ЈАЗИЦИ (МИНАТО, СЕГАШНОСТ И ИДНИНА)	533
64. Меркулова Инна - ПАРАМЕТРИЧЕСКИЈ АНАЛИЗ ЛЕКСИКИ МАКЕДОНСКОГО ЈАЗИКА	541
65. Меркулова Ирина, Марјана Розенфелд - ЯЗЫКОВАЯ ИГРА В РОССИЙСКИХ РЕКЛАМНЫХ ТЕКСТАХ	549
66. Методијески Дејан, Голаков Костадин - ПРЕГЛЕД НА ПОЗНАЧАЈНИТЕ ТУРИСТИЧКИ ВОДИЧИ	555
67. Мирасчиева Снежана, Коцева Даниела, Петрова-Ѓорѓева Емилија, Китанова Ирена - ПОВРЗАНОСТА МЕЃУ ОБРАЗОВАНИЕТО, ПРАКТИКАТА И ВОСПИТНО-ОБРАЗОВНИТЕ ЦЕЛИ ВО ОПШТЕСТВЕН КОНТЕКСТ	565

68. Мирчева-Бошевска Билјана - МОЖНОСТИ И НАЧИНИ ЗА ПРЕВОД НА ФРАЗЕМИТЕ	573
69. Михайлова Елена, Цзяннань Чжан - КОНЦЕПТ «МУЗЫКА» В ТВОРЧЕСТВЕ С.В. РАХМАНИНОВА В КОНТЕКСТЕ РАЗЛИЧНЫХ ИСКУССТВ	581
70. Михајловиќ Костадиновска Сања – МЕТАФОРИТЕ ЗА ДОН КИХОТ ВО МАКЕДОНСКИ КОНТЕКСТ	591
71. Молчанова Н. - АСТРАЛЬНИЙ КОСМОС КОНСТАНТИНА БАЛЬМОНТА	605
72. Moretti Violeta - LATIN PROVERBS AS A TWO-WAY ROAD OF CULTURAL TRANSFER	615
73. Нацев Трајче, Веселинов Драган - КУЛТУРНАТА ИСТОРИЈА НА ШТИП ВО ПРАИСТОРИЈАТА	623
74. Недјурмагомедов Георгий - СОДЕРЖАНИЕ ТЕОРИЙ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ СТАРШЕКЛАСНИКОВ РЕАЛИЗУЕМЫХ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ В ШКОЛАХ СЕВЕРНОГО КАВКАЗА	631
75. Ниами Емил - ПОЛИТКОРЕКТНОСТА ВО МАКЕДОНСКАТА ЈАЗИЧНА СРЕДИНА	639
76. Никодиновски Звонко - СЕМИОЛОГИЈАТА НА ЖЕНАТА ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК - ЖЕНАТА ВООПШТО И ФИЗИЧКИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ЖЕНАТА	645
77. Николовска Кристина - ПОЕТСКИОТ БЛЕСОК НА ГЕНАДИЈ АЛГИ ВО МАКЕДОНСКИ КОНТЕКСТ	655
78. Ничева Весна, Ашкилова Маја, Иванова Адријана - ПРОФЕСИОНАЛНИОТ ИДЕНТИТЕТ НА НАСТАВНИКОТ – КОМПЕТЕНТЕН НАСТАВНИК НА 21- ВЕК	663
79. Новотни Соња, Марковиќ Михајло - КОНТРАСТИВНОСТ НА ДИЈАХРОНИЈАТА НА МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК ПРИКАЖАН ПРЕКУ СТАРОСЛОВЕНСКИТЕ РАКОПИСИ	669
80. Орлов Алексей - ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ ПОРТРЕТ РЕВОЛЮЦИИ В КНИГЕ ИВАНА БУНИНА «ОКАЯННЫЕ ДНИ»	681
81. Петрова Снежана – ИНТЕРКУЛТУРНОСТА ВО КОМУНИКАЦИЈАТА (РАЗМИСЛУВАЊА ЗА КУЛТУРНО-ЦИВИЛИЗАЦИСКИТЕ И ОБРАЗОВНИТЕ ПЕРСПЕКТИВИ)	691
82. Петрова-Ѓорѓева Емилија, Коцев Митко - ВОСПИТНАТА ФУНКЦИЈА НА УЧИЛИШТЕТО ВО СОВРЕМЕНОТО ОПШТЕСТВО	699
83. Петрова-Ѓорѓева Емилија, Мирасчиева Снежана, Китанова Ирена, Коцева Даниела - СОВРЕМЕНОТО УЧИЛИШТЕ КАКО ОРГАНИЗАЦИСКИ СИСТЕМ	707
84. Петрова-Џамбазова Снежана – МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК ВО ТЕЛЕВИЗИСКИТЕ РЕКЛАМНИ ПОРАКИ	713
85. Петровска-Кузманова Катерина - МАКЕДОНСКИТЕ ОБРЕДНИ ПОВОРКИ ВО ИСТРАЖУВАЊАТА НА НИКИТА ИЛИЧ ТОЛСТОЈ	719

86. Popova Ana - THE REPRESENTATION OF ST. NICHOLAS THE WARM-HEARTED PROTECTOR AND ST. SIMEON THE STILYTES IN THE CHURCH OF ST. GEORGE AT POLOŠKO	727
87. Pop-Zarjeva Natalija, Iliev Krste - THE BYRONIC HERO: EMERGENCE, ISSUES OF DEFINITION AND HIS PROGENIES	741
88. Попоска Соња - АКЦЕНТОТ И АКЦЕНТСКИТЕ ЦЕЛОСТИ ВО ЈАЗИКОТ НА МЕДИУМИТЕ	749
89. Правдина Ирина - КОНТРАСТИВНИЙ АНАЛИЗ ТЕРМИНОВ РОДСТВА В ДИАХРОНИЧЕСКОМ АСПЕКТЕ (НА МАТЕРИАЛЕ РУССКОГО И СЕРБСКОГО ЯЗЫКОВ).....	759
90. Пресилска Јасмина – ВЛИЈАНИЕТО НА ФРАНЦИЈА И ФРАНЦУСКИОТ ЈАЗИК ВРЗ РАЗВОЈОТ НА ОБРАЗОВАНИЕТО И КУЛТУРАТА ВО БИТОЛА	765
91. Продановска Весна - ВАЖНОСТА И ПРИОДИТЕ ПРИ ПРЕДАВАЊАТА ПО ПРАВИЛЕН ИЗГОВОР ВО ИЗУЧУВАЊЕТО НА АНГЛИСКИОТ КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИК.....	775
92. Пухова Татјана - РАСТИТЕЛЬНЫЕ ОБРАЗЫ В ВОРОНЕЖСКИХ КАЛЕНДАРНЫХ ОБРЯДАХ	785
93. Ramadanski Draginja L. - SOVIET BOOK OF THE DEAD	797
94. Ряполов Сергей - ВВЕДЕНИЕ В ФИЛОСОФИЮ» ВАСИЛИЯ НИКОЛАЕВИЧА КАРПОВА И ФОРМИРОВАНИЕ ОРИГИНАЛЬНОЙ РУССКОЙ ФИЛОСОФСКОЙ ТРАДИЦИИ	805
95. Сандева Васка, Деспот Катерина - АРХИТЕКТОНСКИ ЗАВЕСИ ВО ПРОСТОР ПРИЧИНА ЗА ДРАМАТИЧНОСТ ВО ПРОСТОР.....	817
96. Сидорук Екатерина - «МАССОВЫЙ» ЧЕЛОВЕК В КОНТЕКСТЕ РОЕВОЙ ЖИЗНИ (НА ПРИМЕРЕ ПОВЕСТИ «ГОЛУБОЕ И КРАСНОЕ», РАССКАЗА «КЛЮЧАРЕВ И АЛИМУШКИН»)	825
97. Симионска Магдалена - МОРФОСИНТАКСАТА И МЕСТОПОЛОЖБАТА НА ПРИЛОШКИТЕ ОПРЕДЕЛБИ ЗА НАЧИН ВО АНГЛИСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК	829
98. Симоска Силвана – ГЕРМАНСКО-МАКЕДОНСКИ ЗАЕМКИ И/ИЛИ ЛАЖНИ ПАРОВИ.....	839
99. Sîrbu Otilia - BETWEEN SACRED AND PROFANE.....	857
100. Smilkova Viktorija - INTER-LINGUSTIC ANALYSYS OF APOLOGIES IN MACEDONIAN AND ENGLISH	863
101. Ставрева Веселиновска Снежна, Кирова Снежана - КОРЕЛАЦИЈА И ИНТЕГРАЦИЈА НА НАСТАВНИТЕ СОДРЖИНИ СО ЕКОЛОШКА ТЕМАТИКА НА ЧАСОВИТЕ ПО АНГЛИСКИ ЈАЗИК ВО ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ ВО Р. МАКЕДОНИЈА	877
102. Стојанов Трајче - ДОСТОЕВСКИ КАКО ЛИТЕРАЛИЗАЦИЈА НА ФИЛОСОФИЈАТА НА СОЛОВЈОВ	887

103. Стојаноска Иванова Татјана, Анастасовски Иван, Томевска Илиевска Елизабета - ИНТЕРКУЛТУРНИОТ ДИЈАЛОГ И СПОРТОТ	899
104. Сулејмани Умит, Челик Махмут - МЕТОДИ И ТЕХНИКИ НА ЧАСОВИТЕ ПО ТУРСКИ ЈАЗИК И КНИЖЕВНОСТ СПОРЕД ПРОЦЕСИТЕ НА КОГНИТИВНОТО УЧЕЊЕ	905
105. Тамкина Вера - МУЗЕЙНОЕ ЕКСПОНИРОВАНИЕ КАК ХУДОЖЕСТВЕННА ПРАКТИКА НА СОВРЕМЕННОМ ЕТАПЕ.....	915
106. Танеска Александра П., Здравковска-Адамова Благојка - ИСКАЖУВАЊЕ МИНАТОСТ СО СУМ И ИМАМ-КОНСТРУКЦИИТЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК СО ОСВРТ НА НИВНИТЕ ЕКВИВАЛЕНТИ ВО АЛБАНСКИОТ ЈАЗИК.....	923
107. Тантуровска Лидија - „МАША И МЕДВЕДЪ“ НА МАКЕДОНСКИ	933
108. Тасевска Марица - ЗАСТАПЕНОСТА НА ГЕРМАНСКИТЕ ЈАЗИЧНИ ВАРИЕТИТИ ВО АВСТРИЈА ВО УЧЕБНИЦИТЕ ПО ГЕРМАНСКИ Ј АЗИК КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИК „SCHRITTE INTERNATIONAL“.....	943
109. Тернова Татјана - ИСТОРИЧЕСКАЯ КОНЦЕПЦИЈА А. МАРИЕНГОФА В РОМАНЕ «ЕКАТЕРИНА»	951
110. Тефова Маја Ѓ. - ВОСПИТНО-ОБРАЗОВЕН ПРОЦЕС / НАСТАВАТА ДЕНЕС	959
111. That Thanh-Vân Ton – LA COMMUNE DE PARIS: UNE PAGE D’HISTOIRE MÉCONNUE, DÉFORMÉE VOIRE OUBILÉE.....	971
112. Тихонова Ольга - ОСНОВЫ ТИПОЛОГИИ И ЭВОЛЮЦИЈА РОМАНТИЧЕСКОГО ГЕРОЯ В ЛИТЕРАТУРЕ XIX ВЕКА	979
113. Тодорова Марија, Коцева Весна - ШПАНСКИОТ ЈАЗИК ВО ВИСОКОТО ОБРАЗОВАНИЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА.....	989
114. Тоевски Свето - ЗНАЧЕЊЕТО НА СОВРЕМЕНИТЕ ПЕДАГОШКИ ТЕОРИИ И НА ЕФЕКТИВНАТА ИНТЕРАКТИВНА НАСТАВА - ПОГЛЕД НА ПРАКСАТА НА МАКЕДОНСКИТЕ ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТИ И НА ЈАЗИЧНИОТ ОДДЕЛ НА МИТ ИНСТИТУТОТ	997
115. Трајкова Мира - АКЦИОНА ПЕРСПЕКТИВА ВО УЧЕБНИЦИТЕ ЗА НАСТАВАТА ПО ФРАНЦУСКИ КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИК: AGENDA И VITET	1017
116. Уланска Татјана, Кузмановска Драгана, Кирова Снежана - СЕМАНТИЧКА СПОРЕДБА НА ТЕРМИНОЛОГИЈАТА НА СРОДСТВО ВО АНГЛИСКИОТ И ГЕРМАНСКИОТ СО МАКЕДОНСКИОТ И СРПСКИОТ ЈАЗИК	1029
117. Фролова Анна - ЯЗЫК КЛАССИКИ И ЯЗЫК СОВРЕМЕННОСТИ В ПЬЕСАХ-РЕМЕЙКАХ С. КУЗНЕЦОВА И О. БОГАЕВА «НЕТ ПОВЕСТИ ПЕЧАЛЬНЕЕ НА СВЕТЕ...» И С. ЖАТИНА «РОМЕО И ДЖУЛЬЕТТА: ВОРОНЕЖСКИЕ СТРАДАНИЯ».....	1035
118. Холина Дарья - ЭКСПРЕССИВНЫЙ СИНТАКСИС В ПОЭЗИИ У.Б. ЙЕЙТСА.....	1043

119. Хохонин Дмитрий - МЕТАФОРИЧЕСКОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ НАИМЕНОВАНИЙ ЛИЦ, СВЯЗАННЫХ С МУЗЫКАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ И ПРОФЕССИЕЙ	1053
120. Христовска Соња – ЈАЗИКОТ ВО МОИТЕ СОНОВИ И СОНОВИТЕ НА МОИТЕ БЛИСКИ	1063
121. Цветановски Гоце - МАКЕДОНСКИ ЕКВИВАЛЕНТИ НА НЕКОИ РУСКИ ФРАЗЕОЛОГИЗМИ	1071
122. Цубалевска Мери - АСПЕКТИ НА ПРОУЧУВАЊЕ НА СТАРΟΣЛОВЕНСКАТА ЛЕКСИКА	1079
123. Челик Махмут, Сулејмани Умит - КРИТИЧКИ ОСВРТ КОН ЗБИРКАТА РАСКАЗИ „СЕДМОГЛАВИОТ ЏИН“ НА МУСТАФА КАРАХАСАН	1089
124. Чернобаева Алла - ПРЕДСТАВЛЕНИЯ О ГРЕХЕ И О ВОЗМЕЗДИИ В ВОРОНЕЖСКИХ ДУХОВНЫХ СТИХАХ	1097
125. Чуносова Ирина - РАЗВИТИЕ ВЫРАЗИТЕЛЬНОСТИ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ: ПРАКТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ	1103
126. Швецова Ольга - ЯЗЫКОВОЙ ОБРАЗ АНТИУЧЁНОГО (НА МАТЕРИАЛЕ ПОВЕСТИ И. ГРЕКОВОЙ «КАФЕДРА»).....	1109
127. Шутаров Васко - ДИНАМИЗИРАЊЕ НА КУЛТУРНАТА ДИПЛОМАТИЈА ВО РУСКО-МАКЕДОНСКИТЕ ОДНОСИ, НАЈНОВИ ПОКАЗАТЕЛИ.....	1117

ДОСТОЕВСКИ КАКО ЛИТЕРАЛИЗАЦИЈА НА ФИЛОСОФИЈАТА НА СОЛОВЈОВ

Трајче Стојанов¹

trajce.stojanov@ugd.edu.mk

Апстракт

Достоевски е најголемиот руски книжевник. Соловјов најголемиот руски философ. Средбата на двата горостаса ќе придонесе секако за взаемно влијание. Во овој труд ние ќе го испитаме влијанието на Соловјов врз големиот руски книжевник.

Впрочем, не само што ќе го испитаме, туку ќе поставиме смела теза дека важните идеи во последната фаза од творештвото на Достоевски, се под директно влијание на Соловјов, или уште поточно, неговите идеи изнесени во *Браќа Карамазови*, се само „литерализација“ на философијата на Соловјов, или во најмала рака на неговите основни тези, како онаа за „сеединството“.

Клучни зборови: Соловјов, Достоевски, философија, литература, сеединство, литературализација.

Вовед

Овој труд ќе се обиде да го исчита Достоевски низ философскиот клуч на најголемиот руски мислител Соловојов. „Соработката“ на Соловјов и Достоевски секако е инцидентна, но според наше мислење сигнификатна. Достоевски е роден 1821 година, а најзначајниот руски мислител 1853 година. Триесет и една година постариот Достоевски веќе бил навлезен во светот на литературата како големо и надежно име, кога големиот мислител се раѓа. Првиот роман, *Бедни луѓе*, Достоевски го објавува 1845-та година, а веќе следната година излегува и вториот роман *Двојник*, а до 1848 и серија

¹ Доц. д-р. Факултет за образовни науки, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
trajce.stojanov@ugd.edu.mk

кратки новели. Соловјов за прв пат на философската сцена стапува во 1874 кога Достоевски е веќе славен руски писател. Во таа смисла би можело да се каже дека Соловјов примил влијание од Достоевски, а не обратно.

И тоа секако е многу веројатно. Но, Соловјов како философ, веројатно можел многу посистематски да ги „рационализира“ идеите не само на Достоевски, туку и на епохата во која живееле и твореле обајцата, а со тоа на свесно ниво да повлијае во оформувањето на ставовите на самиот Достоевски. Философијата на Соловјов и неговите систематски разработени концепти за Софија, соборноста и сеединството, дефинитивно помогнале да се „избрусат“ интуициите на Достоевски.

Средбата на двата „титани“ се има случено некаде околу 1873 година. Првиот меѓусебен контакт се остварува по писмото на Соловјов упатено до Достоевски во 1873-та. Но, под вистинско философско влијание на Соловјов, Достоевски веројатно потпаднал во 1878-ма, кога ги слушал неговите предавања во Петербург *Предавањата за Богочовештвото*, а 1880 год., бил и на одбраната на неговиот докторат. Според некои автори, истата година кога Достоевски ги следел предавањата на Соловјов, во јули, 1878 година, заедно со Соловјов ја посетуваат Оптинската Пустина. Сето ова се случува на само три години пред смртта на големиот книжевник и на само две години до објавувањето на најважниот негов роман *Браќа Карамазови*. И како доказ за блиските релации, Достоевски како прототип за ликовите на Аљоша и Иван Карамазови, го зема токму ликот на философот Соловјов.

При разгледувањето на взаемното влијание треба да се имаат предвид два момента: 1. ова е роман пишуван веќе во зрело доба, кога голем дел од ставовите на Достоевски се прилично избрусени и 2. Овој роман бил дел од еден пообемно замислен проект на Достоевски, кој останал незавршен заради смртта на авторот, впрочем, во работната верзија романот се вика *Житието на големиот грешник*. Овие два момента укажуваат на следново: прво дека ставовите веќе и претходно им се совпаѓале. Достоевски е во

зрели години, и логично е да се претпостави дека веќе во голема мера ги формулирал своите ставови – имено, не е веројатно дека на 60 години допрва ќе ги менува или усвојува нови под било чие влијание, па макар и под влијание на таков мислител како Соловјов. Оттука, второ: влијанието на Соловјов било во насока само на подобро артикулирање на веќе востановените ставови до кои самиот дошол со сопствената книжевна интуиција. Философот (Соловјов) секако подобро го рационализира она до што доаѓа интуицијата на писателот (Достоевски). Впрочем, и обајцата автори живеат во добата на живи религиозни дебати, а и обајцата се калемат на словенофилската традиција начната од Кирејевски и Хомјаков.

Така што, директното влијание што Достоевски би можел да го има од Соловјов би било најмногу изразено токму во овој роман, особено во делот на *Големiot Инквизитор*. И аналогиите треба да се бараат и извлекуваат главно од тука. Впрочем, тука и најјасно се вообличени сите претходни интуиции на писателот, само бледо назначени во претходните романи. Како што веќе рековме погоре – и обајцата споделуваат ист духовен простор, тоа е духовниот простор на словенофилството. И обајцата пишуваат, т.е. философираат во тој дух.

Соловјов

Може слободно да се каже дека ставови на словенофилите Хомјаков и Кирејевски свое продолжение но и систематска разработка ќе добијат токму во философијата на Владимир Соловјов. „Двата главни трактати на В. Соловјов, *Критика на апстрактните начела* и *Философските начела на целовитото знаење*, се проникнати со словенофиски дух“ – вели Берѓаев.² Но, не само што се проникнати со тој дух, тие буквално како да се продолжение на ракописот на Кирејевски и Хомјаков. Желбата за **целовито познание**, како што вели и Лоски, и конкретноста на метафизичките

² Николај, Берѓајев, *Избрана дела Николаја Берѓајева*, Т. IX, Бримо, Београд, 2001, 94

концепции, се карактеристични црти на руското филозофско мислење воопшто, но „тие црти се посебно карактеристични за филозофскиот систем на Соловјов.“³ Во неговото творештво словенофилските идеи, конечно добиваат систематска форма.

И тој иницијално е во потрага по **целовитоста**. Започнува со тоа што се обидува да ја изгради во знаењето, преку филозофијата, се разбира. „Филозофијата во смисла на апстрактно, чисто теориско познание, го заврши својот развој и неповратно замина во светот на минатото.“⁴ – вели Соловјов. Целта не е теорија заради теорија, т.е. теорија *per se*, туку напротив секое знаење води кон повисока цел: „Сама по себе теориската потреба е само посебна, една од многуте; човекот има општа, *виша* потреба за целовит или апсолутен живот.“⁵

Го гледаме истиот поим – *целовитост*, кој е и гносеолошки и антрополошки релевантен – потребен е и целосен живот и целосно познание. Тоа е условено од вишите човекови потреби. Поимот *целовитост* и кај Соловјов е централен, со тоа што кај него се проширува на сите сфери, со него тој оперира во сите филозофски дисциплини: тој е во потрага по **целовито знаење** (гносеологија), кое заедно со **целовитото творештво** (естетика, етика), чини **целовит живот** (антропологија), во **целовито општество** (историософија-богочовештво). Токму од овие причини Соловјов ги критикува и емпиризмот и рационализмот. Секоја ствар се познава во нејзиниот однос со **целината**, а тоа не го прави ниту емирското, ниту рационалното познание. Познанието, за да биде вистинито, мора да ја открива целината, **сеединството**, а за тоа е потребно во појавата да се открие нејзината „*смисла*“ или „*разум*“ – како што вели Соловјов; а „разумноста на она што се познава не произлегува од искуството, затоа што

³ Н.О. Лоски, *Историја руске филозофије*, Цид, Подгорица, 1995, 137

⁴ В.С., Соловјев, *Собрание сочинений Владимира Сергеевича Соловьёва в 10 томах*, Просвещение, Санкт-Петербург, 1911-1914, Т. 1, 27

⁵ В.С., Соловјев, *Собрание сочинений Владимира Сергеевича Соловьёва в 10 томах*, Просвещение, Санкт-Петербург, 1911-1914, Т. 1, 310

во искуството секогаш имаме поединечна и мноштвена стварност, затоа што во искуството не постои ниту *се*, ниту *единство*.⁶ Очигледно, емпиризмот не може да ја задоволи оваа потреба да се спознае она што Соловјов го подразбира под *се* и *единство*.

Затоа, покрај емпиризмот и рационализмот, се јавува потреба од третиот вид на познание – **мистичното познание**. „Така, мистичното познание е неопходно за философијата, затоа што без него, таа во доследниот емпиризам и доследниот рационализам, подеднакво завршува во апсурд.“⁷ Токму затоа овие два пристапи треба да се надополнат, поточно да се надминат нивните ограничености со **внатрешно познание**, или „**интелектуална интуиција**“ или „**умствено созерцание**“ (сите овие термини ги користи Соловјов), кое претставува „вистинска *првична* форма на целовито познание“.⁸ Ваквото познание Соловјов често го нарекува и **вера**.

Ако последната основа на секое постоење е Апсолутот, вклучително и на човечкото постоење, тогаш јасно е дека и човекот е во Апсолутот, т.е. Апсолутот е во него. Значи светот не е само мноштеност (податлива за **емпириското познание**), таа мноштеност е целина со бројни меѓусебни врски и односи (податливи за **рационалното познание**), туку и сите поединечни ствари и нивната вземна поврзаност, имаат вкоренетост во Апсолутот, како нивна причина и основа (светот е **сеединство**), податливо за **мистичното познание**.

Целината е сеединство, а вистинското познание е познание на целината. А таа целина, тоа сеединство, Апсолутот, или конечно – **Бог**, се спознава со вера. Апсолутот, неговата несомненост е **дадена**, до неа се доаѓа

⁶ В.С., Соловјев, *Собрание сочинений Владимира Сергеевича Соловьёва в 10 томах*, Просвещение, Санкт-Петербург, 1911-1914, Т. 2, 277-278

⁷ В.С., [Соловјев, Собрание сочинений Владимира Сергеевича Соловьёва в 10 томах, Просвещение, Санкт-Петербург, 1911-1914](#), Т. 1, 305

⁸ В.С., Соловјев, *Собрание сочинений Владимира Сергеевича Соловьёва в 10 томах*, Просвещение, Санкт-Петербург, 1911-1914, Т.1, 316

со вера, или како што вели Соловјов таа, „не може да биде изведена од чистиот разум, не може да биде докажана чисто логички.“⁹ Значи во процесот на познанието - **до апсолутот не се доаѓа, од него се поаѓа**; постоењето „на Божественото начело може да се утврди само со чин на вера.“¹⁰

Само со верата ние спознаваме, од внатре се спојуваме со предметот на познание, „проникнувајќи“ во него, спојувајќи се со вистината. А вистината за Соловјов „е сушто (рус. „сущее“ - постоечко, Т.С.) или тоа што е“ [...], а „суштото не е мноштво туку *едно*“ [...], и конечно „вистината-суштото, бидејќи едно, со самото тоа е и *сè*, поточно содржи во себе *сè*, или вистината-суштото е сеединство.“¹¹ И токму **верата** го потврдува всушност постоењето на безусловното, апсолутното, а на тој начин и **го чини можно** секое познание – и рационалното и емпириското.

Достоевски

Во една своја *белешка* Достоевски го нафрлил следново: „Ако немаме авторитет и вера во Христа, ние ќе западнеме во заблуди. Постојат морални идеи. Тие потекнуваат од религиозното чувство, но со самата логика не можат да се докажат и оправдаат. Животот би бил неподнослив.“¹²

Антиномиите на умот се нерешливи со помош на логиката, но тоа и не би било страшно кога од нивното разрешување не би произлегувале морални импликации. Но, со оглед на тоа што прашањата има ли Бог, има ли бесмртност? - продуцираат практични косеквенции во моралната сфера, тогаш нивното разрешување е нужно. Во насока на ова разрешување, истите тие белешки ни го нудат следново: „Христијанството во најголема мера ја

⁹ Владимир, Соловјов, *Предавања о богочовечанство*, Логос, Београд, 1996, 35

¹⁰ Владимир, Соловјов, *Предавања о богочовечанство*, Логос, Београд, 1996, 35

¹¹ В.С., [Соловьёв, Собрание сочинений Владимира Сергеевича Соловьёва в 10 томах. Просвещение, Санкт-Петербург, 1911-1914](#), Т. 2, 296

¹² Dostojevski, F.M., *Misli iz Beleznica 1860–1881*. ed. Matijašević Radovan, Milošević Nikola, Đorđević Mirko, Beograd: Partizanska knjiga, 1982, 181.

истакнува слободата на личноста. Не го стеснува човекот со никакви математички закони. Верувај ако сакаш, со срце.¹³ Решавањето, одлуката лежи во срцето.

„Нема добродетел ако нема бесмртност.“ – му вели Иван Карамазов на отецот Зосима, во еден дијалог од *Браќата Карамазови*. На што отецот реплицира: „Бидете блажен, ако така верувате, или пак сте веќе многу несреќен.“ А зошто несреќен? – прашува Иван. Затоа што „таа идеја уште не е решена во вашето срце“ – одговара старецот. Идејата се решава во срцето, тоа е пораката на отецот. Веќе говоревме за овој аспект на философијата на Достоевски, кој решавањето на овие антиномии го префрли, од дискурзивното, рационалното, во над-рационалното. Сега да видиме како се донесува таа одлука за Христа во срцето.

Навистина, како да се реши таа идеја, како да се донесе одлуката за Христа; зошто не против Христа? Затоа што, ако таа одлука е крајно ирационален и безразложен чин, што е тоа што ќе го претежне тегот кон Христа, а не против Христа? И одлуката „за“ и одлуката „против,“ рековме, се донесуваат во срцето и тоа како крајно слободен чин на избор.

Вака Достоевски смета дека ја докажал бесмртноста на душата: од неопходноста на нејзиното постоење ја извел нужноста од нејзиното реално постоење. „... Кога на човештвото би му ја одзеле верата во бесмртноста, во него веднаш би се исушила не само љубовта, туку и секоја жива сила да го продолжи животот на овој свет“¹⁴ – се констатира и во *Браќата Карамазови*. Бесмртноста е неопходна, човек не може да живее без оваа вера во бесмртноста. Само бесмртноста може да го исполни со бесмртна содржина животот. Надвор од оваа вера, животоцев е бесмислен.

Според Достоевски, постои еден практичен начин, не толку да се докаже, колку да се покаже, да се почувствува и искуси бесмртноста. Во

¹³ Ibid., 144.

¹⁴ Ф.М. Достоевски, *Браќата Карамазови I*, 92-93. Во: Достоевски, Ф.М., *Собрани дела во 20 тома*, Скопје: Мисла, 1971

обидот да го пронајдеме тој начин, за почеток пак ќе се повикаме на белешките: „Ако го прифатите законот на љубовта, ќе се приближите на самиот Христос.“¹⁵ Не постојат аргументи, не постои рационална оправданост на одлуката, *но постои љубовта преку која се искусува личната бесмртност, а преку неа и Бог*. Преку љубовта се доаѓа до чувствувањето на бесмртноста, а со тоа и до постоењето на Бога. Така е втемелен и моралот, оти без Бога, т.е. бесмртноста, моралот нема никаква основа, впрочем, како што вели Иван во *Браќата Карамазови*: „Ако нема бесмртност на душата, тогаш нема ни добродетел – значи сè е дозволено.“¹⁶ Во таков случај, нема морал, нема слобода, сè е безнадежно и бесмислено. А се покажува дека и слободата, всушност е човековата вера во бесмртноста. „Љубовта е единствен онтолошки начин на употреба на слободата.“¹⁷ Вистинската употреба на слободата, без посочените опасности и злоупотреби, е токму љубовта. Во нашата апсолутна слобода, љубовта нè спасува.

Преку љубовта, Достоевски ја решава и гносеолошката и антрополошката дилема. Љубовта станува „метод“ на познание, следствено и на спасение, зошто гносеологијата и антропологијата се испреплетуваат. Скоро целосно на позициите на православно учење, Достоевски ги разрешува гносеолошките прашања во антропологијата, антрополошките во гносеологијата. Во православието, гносеологијата и антропологијата во својата крајна инстанција се преплетуваат во уникатната мистична теологија. Мистично единство на човекот и Бог – ете каде завршува православноста гносеологија; но и православноста антропологија, оти тоа ја одредува и целта на човековиот живот како **деификација**, единство со Бога низ љубовта. Да се спознае Бог, значи да се соединиме со Бог. Познанието значи единство со Бога.

¹⁵ F.M. Dostojevski, *Beležnice*, 143.

¹⁶ Ф.М. Достоевски, *Браќата Карамазови I*, 93.

¹⁷ Георгиева, Вера, *Филозофија на исихазмот*. Скопје: Табернакул, 1993, 61.

Во поглавјето *Маловерната дама* од романот *Браката Карамазови*, отецот Зосима ја советува богатата спахијка која, не можејќи со ништо да го докаже, се сомнева во идниот живот. Отецот се согласува дека доказот е невозможен:

- „Но, тука не може да се докаже ништо, но можно е да се убедиш.

- Како? Со што?

- Со искуството на дејствената љубов. Погрижете се да ги сакате вашите ближни навистина и неуморно. Според тоа, колку ќе успевате во љубовта, вие ќе се убедувате и за постоењето на Бога и за бесмртноста на вашата душа. А ако дојдете до целосен прегор во љубовта спрема ближниот, тогаш без сомневање ќе поверувате и никакво сомневање не ќе може да влезе во вашата душа. Тоа е испитано, тоа е точно.“¹⁸

Една ваква луцидна дефиниција на пеколот, ги изложува последиците од недостатокот на љубов и посредно многу прецизно го одредува нејзиното место, улога и значење за човекот: „Што е пеколот“ – прашува отецот Зосима и самиот го дава одговорот – **„Страдање поради тоа што не може повеќе да се љуби.“**¹⁹ (подвл. Т.С.).

И Достоевски го разрешува проблемот на слободата, го разрешува проблемот на познанието, проблемот на човекот, преку поимот на љубовта како познавателен инструмент. „Познанието не е првенствено дискурзивен акт и постапка, туку пред сè 'жива средба' на Бог и човекот“ – со што се отплеткани антиномиите на умот, а со тоа што, познанието станува „почеток на нов живот во заедништво со Бог“²⁰ – избегнати се искушенијата на слободата. Љубовта е и акт на познание и живот во Бога. Во љубовта човекот се препознава како онтолошки неповторлива персоналност. И токму од овој аспект не изгледа претерана констатацијата на отец Зосима дека секој за секого е виновен: ако сме богови, тогаш сме повикани за сиот свет, за сето живо и неживо, за сето денес и за сето утре. Оти „сè е како океан, сè тече и се допира: ако допреш на едно место се

¹⁸ Ф.М. Достоевски, *Браката Карамазови I*, 73.

¹⁹ Ф.М. Достоевски, *Браката Карамазови II*, 219.

²⁰ Вера Георгиева, *Философија на исихазмот*, 89.

одгласува на другиот крај на светот²¹ – нè уверува Достоевски преку ликот на отецот.

Заклучок: Достоевски и Соловјов

Уште еднаш: „сè е како океан, сè тече и се допира: ако допреш на едно место се одгласува на другиот крај на светот.“²² Во оваа идеја за **сеопшта поврзаност на сèпостоечкото**, се гледа директното влијание кое Достоевски, пред крајот на животот го примил од Владимир Соловјов, чија централна идеја беше идејата за сèединството (Софија). Философското влијаније на Соловјов, со концептот за Софија како израз на сèединството, е сигнификантно присутно кај Достоевски, токму во последното негово дело *Браќата Карамазови*, во периодот на интензивно дружење со Соловјов.

Но, ако сакаме послободно да ја реконструираме оваа релација, можеме слободно да кажеме дека таа врска е многу подлабока во сите аспекти. Имено, видовме дека и за Достоевски најважните прашања не се решаваат на планот на дискурзивното, впрочем, токму на тој план се запаѓа во антиномии на кои умот нема одговор. Идејата за или против Бога, одлуката за избор не се носи на ниво на дискурзивното.

Во оваа смисла е вклучена на помош и љубовта, сфатена како онтолошка и гносеолошка категорија. Колку е значајна оваа категорија и кај Соловјов, говори не само фактот што е проткаена како онтолошки и гносеолошки важна категорија низ сите негови списи, туку и тоа што пишува и посебен спис за неа: *Значењето на љубовта*. Преку љубовта и Достоевски и Соловјов ја решаваат гносеолошката и антрополошката загатка. Љубовта станува „метод“ на познание, следствено и на спасение, зошто гносеологијата и антропогијата се испреплетуваат.

²¹ Ф.М. Достоевски, *Браќата Карамазови II*, 215.

²² Ф.М. Достоевски, *Браќата Карамазови II*, 215.

Како што рековме мерата на љубовта, е мера на нашето Богоуподобување. Совершената љубов е живот во совершенството, живот во Христа. И токму од овој аспект не изгледа претерана констатацијата на отец Зосима дека секој за секого е виновен: ако сме богови, тогаш сме повикани за сиот свет, за сето живо и неживо, за сето денес и за сето утре. Оти „сè е како океан, сè тече и се допира: ако допреш на едно место се одгласува на другиот крај на светот“. Светот и сè во него е сеединство, токму како што тоа на философски план го експлицираше Соловјов.

Библиографија:

- Dostojevski, F.M., *Misli iz Beležnica 1860–1881*. ed. Matijašević Radovan, Milošević Nikola, Đorđević Mirko, Beograd: Partizanska knjiga, 1982
- В.С., Соловьёв, *Собрание сочинений Владимира Сергеевича Соловьёва в 10 томах*, Просвещение, Санкт-Петербург, 1911-1914
- Владимир Лоски, *Догматика*, Ѓаконија, Скопје, 1998
- Владимир, Соловјов, *Предавања о богочовечанство*, Логос, Београд, 1996
- Георгиева, Вера, *Филозофија на исихазмот*. Скопје: Табернакул, 1993
- Достоевски, Ф.М., *Собрани дела во 20 тома*, Скопје: Мисла, 1971
- Евдокимов, Павле, *Жената и спасението на светот*. Велес: Воскресение, 2000
- Ернест, Гелнер, *Разум и култура*, Слово, Скопје, 2001
- Имануел Кант, *Критика на практичниот ум*, Метафорум, Скопје, 1993
- Јован Зизулас, *О бићу личности – ка онтологију персоналности*, *Источник*, бр. 6, Београд, 1993
- Н.О. Лоски, *Историја руске философије*, Цид, Подгорица, 1995, 137
- Николај, Берђајев, *Изабрана дела Николаја Берђајева*, Т. IX, Бримо, Београд, 2001